

2. SADRŽAJ PRIRUČNIKA ZA OBUKU

Priručnik za obuku, koji koristi organizacija za stručno osposobljavanje pilota MLZ, mora da sadrži sljedeće:

A. PLAN OBUKE

1) Vođenje i kontrola operativnog priručnika:

- sadržaj priručnika;
- lista važećih stranica;
- lista izmjena priručnika;
- uvod, namjena priručnika;
- izjava da je urađen sukladno važećim propisima i uvjetima za izdavanje odobrenja i da se ne može mijenjati bez odobrenja;
- izjava da priručnik sadrži naputke kojih se osoblje mora pridržavati u obavljanju svojih dužnosti.

2) Cilj sprovođenja obuke

- cilj sprovođenja obuke (šta očekuje učenika kao rezultat obuke, ograničenja u obuci, razina stjecanja znanja i sposobnosti na kraju obuke);
- ulazni zahtjevi za početak obuke (godine starosti, zahtjevi u vezi sa stručnom spremom, poznavanje jezika, zdravstveni uvjeti, posebni zahtjevi BHDCA);
- priznavanje prethodnog iskustva prilikom dolaska na obuku.

3) Organizacija i programi obuke

- programi obuka (teorijski i praktični) po vrstama obuke;
- vremenski raspored programa obuke po danima i nedjeljama za svaki program;
- ograničenja zbog loših vremenskih uvjeta;
- ograničenja programa u smislu maksimalnog naprezanja učenika po vremenu sprovedenom na obuci (letačko, teorijsko) - po danu, nedjelji, mjesecu; maksimalan nalet u toku dana, maksimalan broj letova u danu;
- periodi odmora;
- zahtjevi prije prvog samostalnog leta po vrstama obuke;
- način sprovođenja provjera i ispita po fazama obuke (ako je prikladno);
- izvješća i liste provjera;
- postupak pripreme ispitnog materijala, tip pitanja i ocjenjivanje, potreban standard za polaganje;
- postupak u slučaju da kandidat ne položi, dodatna obuka itd;
- postupak za ponovno polaganje ispita;
- postupak promjene instruktora u toku obuke (na zahtjev kandidata ili zbog nekog drugog razlog), maksimalan broj promjena instruktora po učeniku.

B. TEORIJSKA OBUKA

- cilj i zadatak teorijske obuke;
- pregled predmeta teorijske obuke sa brojem i dužinom trajanja nastavnih sati;
- izvedbeni plan teorijske obuke po predmetima i temama u okviru predmeta sa ukupnim vremenom predavanja (sati i dana), izvodač, nastavni oblik i metode i nastavna sredstva koja se koriste u obuci, mjesto izvođenja, nastavna pitanja s ciljevima i zadacima obuke, standardi usvajanja teme;
- praćenje razine usvojenosti nastavnih tema;
- provjera znanja i standardi u ocjenjivanju.

C. PRAKTIČNA OBUKA

- cilj i zadatak praktične obuke;

- pregled vježbi na zemlji i u zraku (sa brojem letova i satima),
- izvedbeni plan praktične obuke po vježbama (letovi):
 - nalet (duplo ili samostalno)
 - broj letova
 - ukupno vrijeme trajanja leta (vježbe)
 - zadatak vježbe
 - elementi vježbe
 - priprema leta
 - način izvršenja vježbe
 - standard usvajanja vježbe
- praćenje razine usvojenosti elemenata praktične obuke;
- prekid letačke obuke;
- provjera znanja, vještine, kontrolni i ispitni letovi i standardi u ocjenjivanju.

D. DODACI PRIRUČNIKU

U ovom dijelu navode se obrasci dokumenata koji se koriste u procesu obuke kandidata za stjecanje dozvole ili potvrde o obučenosti pilota MLZ ili stjecanje odgovarajućih ovlaštenja (izvješća i liste provjera).

Prilog 2

SADRŽAJ DOZVOLE/POTVRDE PILOTA MLZ

- Dimenzija dozvole pilota MLZ iznosi 150x105 mm i ima četiri strane.
- Na prvoj strani nalazi se grb Bosne i Hercegovine, a ispod njega sljedeći tekst:
Bosna i Hercegovina, Ministarstvo komunikacija i prometa, Direkcija za civilno zrakoplovstvo, naziv dozvole/potvrde o obučenosti ispisani velikim slovima.
Lijeva margina stranice obilježena je utisnutom skraćenicom BHDCA i znakom BHDCA.
- Na drugoj strani nalaze se opći podaci o nositelju dozvole/potvrde (broj dozvole/potvrde, prezime i ime, datum rođenja, mjesto rođenja, državljanstvo, adresa i potpis) i podaci o izdavanju dozvole (organizacija izdavanja, datum prvog izdavanja, datum izdavanja, važnost, potpis i pečat).
U sredini stranice nalazi se upozorenje kojim se obvezuje nositelj dozvole/potvrde o obvezi nošenja dokumenta sa fotografijom radi utvrđivanja identiteta.
- Treća strana se sastoji od kolona u kojima se evidentiraju podaci o stečenim ovlaštenjima i posebnim ovlaštenjima:
 - prva kolona: naziv ovlaštenja, odnosno posebnog ovlaštenja;
 - druga kolona: datum stjecanja predmetnog ovlaštenja, i
 - treća kolona: potpis - pečat lica koje je unijelo date podatke.
- Četvrta strana se sastoji od kolona u kojima se vodi evidencija o ovlaštenjima i posebnim ovlaštenjima kojima se produžava važnost i njihov rok važenja kako slijedi:
 - prva kolona: naziv ovlaštenja ili posebnog ovlaštenja kome se produžava rok važnosti;
 - druga kolona: rok važenja predmetnog ovlaštenja, i
 - treća kolona: potpis - pečat lica koje je unijelo date podatke.
- Dozvola/Potvrda o obučenosti pilota MLZ se izdaje na jednom službenom jeziku u upotrebi u Bosni i Hercegovini i engleskom jeziku.

На основу члана 16. и члана 61. став (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", број 32/02 и 102/09), члана 14. става (1) и члана 121. став (1) Закона о

ваздухопловству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 39/09), генерални директор Дирекције за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине доноси

**ПРАВИЛНИК
О УСЛОВИМА ЗА КОРИШЋЕЊЕ МИКРОЛАКИХ
ВАЗДУХОПЛОВА, ОБУКУ И СТИЦАЊЕ ДОЗВОЛЕ
ИЛИ ПОТВРДЕ О ОБУЧЕНОСТИ ПИЛОТА
МИКРОЛАКИХ ВАЗДУХОПЛОВА**

I - ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

(Предмет Правилника)

Овим правилником се прописују услови коришћења микролаког ваздухоплова (у даљем тексту: МЛВ), услови које морају испуњавати организације за оспособљавање пилота МЛВ, услови за спровођење обуке, начин полагање испита и поступак за стицање дозволе пилота МЛВ, потврде о обучености ваздухопловног стручног особља - пилот змаја са мотором (у даљем тексту: Потврда о обучености), додатног овлашћења инструктора летења МЛВ, права имаоца дозволе пилота МЛВ, права имаоца Потврде о обучености и инструктора летења МЛВ, те изглед и садржај дозволе пилота МЛВ и Потврде о обучености.

Члан 2.

(Појам МЛВ и подјела МЛВ)

- (1) У смислу овог правилника, под МЛВ подразумијевамо ваздухоплов посебне категорије, једноставне конструкције, са моторним погоном или без њега, којим пилот управља помоћу покретних аеродинамичких површина око двије или три осе промјеном положаја тежишта и/или са класичним командама и/или помоћу лијеве и десне команде повезане за излазне крајеве крила и/или комбинацијом и за коју се не захтијева типски сертификат (осим за серијску производњу).
- (2) У смислу овог правилника, МЛВ се дијеле на:
 - a) микролаке авионе (MLA);
 - b) микролаке хеликоптере (MLH);
 - c) микролаке једрилице (MLS);
 - d) жироплане (MLG);
 - e) змај са мотором (PHG);
 - f) параглајдер са мотором (PPG).
- (3) МЛВ наведени у ставу (2) овог члана, имају брзину превлачења или најмању хоризонталну брзину летења у конфигурацији за слијетање која не прелази 35 чворова (65 km/h) калибрисане брзине лета (CAS);
- (4) Микролаке једрилице могу полетјети (ако је то прописано од стране произвођача) и помоћу моторног возила, чамца, вигра, аерозапреге и сопственим мотором или на друге погодне начине.

Члан 3.

(Намјена и општи услови за коришћење МЛВ)

- (1) МЛВ ће се употребљавати искључиво у складу с намјеном описаном у Упутству за летење и одржавање МЛВ.
- (2) МЛВ ће се користити само ако испуњава услове за безбједну ваздушну пловидбу према одредбама Закона о ваздухопловству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 39/09) (у даљем тексту: Закон) и услове прописаним овим Правилником и другим подзаконским прописима који регулишу намјену и услове за коришћење МЛВ.
- (3) МЛВ може бити намијењен за обављање спортских дјелатности, демонстрације, рекреативно летење и за стручно оспособљавање пилота односних ваздухоплова

у складу с одредбама овога Правилника и других прописа донесених на основу Закона.

- (4) Летење МЛВ за намјене које нису наведене у ставу (1), (2) и (3) овог члана није дозвољено.
- (5) Превоз особа и роба у комерцијалне сврхе (у сврху наплате услуга) ће се одобравати у складу са захтјевима прописаним у подзаконским актима који дефинишу радове из ваздуха и комерцијални превоз путника и роба.
- (6) МЛВ, који се користе за стручно оспособљавање пилота, морају имати потврду о сагласности (Type Certificate Approval), те увјерење о пловидбености и увјерење о регистрацији засноване на правилнику који прописује начин регистрације (евиденције) и издавања увјерења о пловидбености МЛВ.
- (7) Пилот МЛВ може бити само особа која удовољава условима прописаним овим правилником.

II - МИНИМАЛНА ОПРЕМА МЛВ, ПИЛОТА МЛВ И ДРУГЕ ОСОБЕ И ДОКУМЕНТАЦИЈА

Члан 4.

(Минимална опрема МЛВ)

- (1) МЛВ, који се користи за летење у неконтролисаном ваздушном простору, мора имати следећу опрему и инструменте:
 - a) опрему обавезну према упутствима произвођача;
 - b) висиномјер;
 - c) кутију прве помоћи (ако је прикладно);
 - d) радио-станицу (само за летење у контролисаном ваздушном простору);
 - e) безбједносне појасеве;
 - f) мјерач количине горива ако је опремљен мотором (изузев ако постоји могућност оптичке контроле количине горива);
 - g) прслук за спасавање (за летење изнад водених површина);
 - h) противпожарни апарат (ако је прикладно).
- (2) Наведена опрема и инструменти из става (1) овог члана морају се периодично провјеравати свака 24 мјесеца.
- (3) За стање и функционалност опреме одговоран је оператер МЛВ.
- (4) Пилот параглајдера са мотором (PPG) и пилот змаја са мотором (PHG) могу користити комбиновани уређај (GPS или сличан уређај) на коме се могу читати вриједности висине, брзине, брзине пењања/спуштања и правца лета.

Члан 5.

(Опрема пилота МЛВ и друге особе)

- (1) Приликом летења МЛВ који нема затворену кабину, сва лица у ваздухоплову дужна су да носе кацигу са заштитним визиром.
- (2) Ако се лети изнад водених површина, обавезно је ношење појаса за спасавање.
- (3) Ношење падобрана на МЛВ је обавезно ако то захтијева упутство о летењењу и одржавању МЛВ.
- (4) Пилот неће дозволити да са њим на истој МЛВ лети особа без прописане опреме.

Члан 6.

(Исправе МЛВ и пилота МЛВ)

- (1) МЛВ, када лети, мора имати следећу документацију:
 - a) Увјерење о пловидбености;
 - b) Дозвола за рад уграђене радио-станице;
 - c) Полиса осигурања за штету нанесену трећим лицима.
- (2) Пилот МЛВ на лету мора имати следеће исправе:

- a) Дозвола пилота, односно Потврда о обучености особе која управља ваздухопловом, односно ауторизација пилота ученика и
- b) Одговарајуће лџкарско увјерење.

III - АЕРОДРОМИ, ЛЕТИЛИШТА И ТЕРЕНИ

Члан 7.

(Аеродроми, летилишта и терени)

- (1) МЛВ ће спроводити активности једино са аеродрома, летилишта или терена који посједују важеће рјешење за коришћење и потврду за оператора аеродрома, летилишта или терена коју је издала ВНДСА.
- (2) Потврда и рјешење за коришћење ће се издати особи/оператору који испуњава услове за издавање у складу са Законом и подзаконским актом којим се прописују услови и начин издавања потврде аеродромског оператора, односно подзаконским актом о условима и начину коришћења летилишта.
- (3) Спровођење летачких активности са МЛВ изван одобрених аеродрома, летилишта или терена допуштено је само параглајдеру са мотором (варијанта параглајдера са мотором на леђима пилота) уз обавезу достављања најаве у ВНДСА прије почетка планиране летачке активности.
- (4) Спровођење летачких активности са МЛВ изван одобрених аеродрома, летилишта или терена допуштено је само у изузетним случајевима за што је потребно посебно одобрење ВНДСА.
- (5) Спровођење обуке или организовање манифестација и такмичења са летачком активности се врши искључиво са аеродрома, летилишта или терена који посједују важеће рјешење за коришћење и потврду за оператора аеродрома, летилишта или терена коју је издала ВНДСА.

IV - ЛЕТЕЊЕ МЛВ И ОГРАНИЧЕЊА

Члан 8.

(Летење МЛВ)

- (1) У ваздушном простору БиХ, МЛВ ће летјети у складу с правилима којим се дефинишу правила летења ваздухоплова и одредбама овога Правилника.
- (2) МЛВ је допуштено летјети:
 - a) према правилима визуелног летења (VFR), током дана, у времену од пола сата прије изласка сунца до пола сата након заласка сунца,
 - b) у неконтролисаним ваздушном простору објављеном у АИР-у БиХ,
 - c) у зони аеродрома/летилишта/терена који се налазе у неконтролисаним ваздушном простору, уз претходно прибављену сагласност оператора аеродрома/летилишта/терена;
 - d) у контролисаном ваздушном простору, уз претходну најаву, у складу са Правилником о одобравању летења и попуњеним планом лета.

Члан 9.

(Висине летења)

- (1) МЛВ ће летјети на минималној висини која је прописана за визуелно летење у складу са правилима за летење, односно, важећем пропису који дефинише правила летења ваздухоплова.
- (2) МЛВ ће летјети на висинама изнад минимално безбједне висине. Минимална безбједна висина је висина која обезбјеђује да у случају слијетања у нужди неће доћи до непотребног угрожавања особа, објеката и ствари на земљи или води.

- (3) Изнад градова, насељених подручја и скупова људи, минимална безбједна висина МЛВ не смије бити мања од 300 m (1000 ft) изнад највише препреке у кругу полупречника 600 m од позиције ваздухоплова, а у другим случајевима, на висинама које нису мање од 150 m (500 ft) изнад земље или воде.

- (4) Летење испод мостова, далековода и других сличних објеката је забрањено.

Члан 10.

(Ограничења)

- (1) МЛВ је забрањено летјети:
 - a) изнад одређених подручја у неконтролисаним ваздушном простору, која су проглашена забрањеном зоном;
 - b) у неповољним метеоролошким условима;
 - c) у облацима;
 - d) на вертикалној удаљености мањој од 150 m (500 ft) испод базе облака;
 - e) испод мостова и сличних објеката, далековода и антена.
- (2) Привремено, у одређеном времену, под одређеним условима може се забранити летење у условно забрањеним зонама, о чему се пилоти обавјештавају на начин уобичајен у ваздушном саобраћају.
- (3) Током оспособљавања, спортског такмичења или јавних приредби, руководилац летења може појединим лицима забранити летење за која процијени да би могли угрозити безбједност летења.

Члан 11.

(Дужности руководиоца летења)

- (1) Летење МЛВ ради самосталног или организованог летења, оспособљавања, спортског такмичења или јавних приредби надзираће руководилац летења. Руководилац летења имаће важећу дозволу/Потврду о обучености пилота МЛВ или другу пилотску дозволу, а руководилац летења, приликом самосталног летења ученика, код практичног оспособљавања и посебно овлашћење инструктора летења МЛВ.
- (2) Дужности руководиоца летења током спортског летења, одржавања манифестација и приредби и практичног оспособљавања су сљедеће:
 - a) прије почетка летења провјерити метеоролошку ситуацију и ситуацију на терену или аеродрому/летилишту;
 - b) одлучити о почетку, прекиду и завршетку летења;
 - c) провјерити да ли су ученици за пилоте МЛВ уписани у евиденцију ученика и да ли су опремљени прописаном опремом;
 - d) дати задатке ученицима за пилоте МЛВ у оквиру одобреног програма;
 - e) оспособљавати и надзирати летење МЛВ;
 - f) одржавати ред и дисциплину на терену или аеродрому/летилишту;
 - g) прије почетка летења, надгледа претполетни преглед МЛВ;
 - h) провјерити да ли МЛВ посједује важеће увјерење о пловидбености;
 - i) провјерити да ли пилот МЛВ посједује дозволу или Потврду о обучености МЛВ са важећим овлашћењима;
 - j) забранити употребу МЛВ или опреме која није исправна;
 - k) извршити општу, претходну и извршну припрему за летење;
 - l) забранити летење МЛВ особи за коју оцјени да:

- је под утицајем алкохола, дрога или других психоактивних средстава,
- крши правила летења или на други начин угрожава безбједност летења.

V - СТРУЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ И СТИЦАЊЕ ДОЗВОЛА И ОВЛАШЋЕЊА ПИЛОТА МЛЈВ

Члан 12.

(Дозвола пилота МЛЈВ и Потврда о обучености)

- (1) МЛЈВ ће управљати лице које има важећу дозволу пилота МЛЈВ коју издаје ВНДСА или има Потврду о обучености и има важеће љекарско увјерење категорије 2.
- (2) Под надзором овлашћеног инструктора, МЛЈВ може управљати ученик који се оспособљава за стицање дозволе пилота МЛЈВ или кандидат који се оспособљава за стицање посебних и додатних овлашћења или овлашћења за другу врсту МЛЈВ или тип (преобука за тип МЛЈВ-а).

Члан 13.

(Овлашћења и додатна овлашћења)

- (1) Дозвола пилота МЛЈВ садржи једно или више следећих овлашћења/врста МЛЈВ:
 - a) овлашћење за летење микролаким авионом (MLA),
 - b) овлашћење за летење микролаким хеликоптером (MLH),
 - c) овлашћење за летење микролаком једрилицом (MLS),
 - d) овлашћење за летење жиропланом (MLG).
- (2) Потврду о обучености има лице које је овлашћено да управља змајем са мотором и/или параглајдером са мотором.
- (3) Лице које стиче дозволу пилота МЛЈВ, стиче уједно најмање једно овлашћење из става (1) овог члана.
- (4) Додатно овлашћење је овлашћење за летење МЛЈВ које ВНДСА уписује у дозволу пилота МЛЈВ или Потврду о обучености након његовог стицања, а односи се на инструктора летења МЛЈВ.

Члан 14.

(Услови за оспособљавање пилота МЛЈВ)

- (1) Лице које се оспособљава за пилота МЛЈВ ће:
 - a) бити старије од 16 година, с тим да малољетна лица тј. лица млађа од 18 година који се желе оспособљавати за стицање дозволе, односно Потврде о обучености пилота МЛЈВ, морају имати овјерену писмену сагласност оба родитеља или старатеља;
 - b) посједовати доказ о здравственој способности - љекарско увјерење категорије 2;
 - c) бити уписано у књигу Регистра ученика при овлашћеној организацији за оспособљавање пилота МЛЈВ.
- (2) Оспособљавање за стицање дозволе пилота МЛЈВ, овлашћења и додатних овлашћења, као и Потврде о обучености, изводиће се по програму оспособљавања у овлашћеним организацијама за оспособљавање пилота МЛЈВ, које одобрава ВНДСА и МЛЈВ-у за обуку пилота код којег су инструменти размјештени тако да се налазе у видном пољу пилота ученика и инструктора.
- (3) Садржај програма оспособљавања (теоријски и практични дио обуке) прописане ВНДСА.
- (4) Практично оспособљавање кандидата за стицање дозволе пилота МЛЈВ, овлашћења, додатних овлашћења и Потврде о обучености спроводе овлашћени

инструктор летења МЛЈВ у овлашћеним организацијама за оспособљавање пилота МЛЈВ.

- (5) Преобуку за одређени тип/врсту МЛЈВ у оквиру постојећег овлашћења, може обављати овлашћени инструктор летења, уз сагласност ВНДСА.

Члан 15.

(Оршти услови за оспособљавање пилота МЛЈВ за стицање овлашћења инструктора летења МЛЈВ)

Општи услови које морају испунити кандидати за приступање оспособљавању за стицање овлашћења инструктора летења МЛЈВ - за сва овлашћења из дозволе МЛЈВ, су следећи:

- a) да има навршених најмање 18 година живота;
- b) да посједују важећу дозволу пилота МЛЈВ или Потврду о обучености и важеће овлашћење за које ће вршити оспособљавање.

Члан 16.

(Посебни услови за оспособљавање пилота МЛЈВ за стицање овлашћења инструктора летења МЛЈВ)

- (1) За стицање овлашћења инструктора летења МЛЈВ за спровођење обуке за стицања овлашћења за летење микролаким авионом - FI (MLA), кандидат мора испунити следеће услове:
 - a) да има најмање 200 сати укупног налета, од чега најмање 150 сати налета на авиону (или MLA), од којих најмање 120 сати у улози PIC, од којих минимално 30 сати налета на оној врсти микролаког авиона за које ће вршити оспособљавање и 20 сати VFR cross-country летења;
 - b) да има завршен VFR cross-country лет у улози PIC, који у себе укључује лет од најмање 270 km (150 NM), у којем су остварена бар два слијетања са заустављањем на аеродромима који су различити од аеродрома полијетања.
- (2) За стицање овлашћења инструктора летења МЛЈВ за спровођење обуке за стицања овлашћења за летење микролаким хеликоптером - FI (MLH) / жиропланом FI (MLG), кандидат мора испунити следеће услове:
 - a) да има најмање 250 сати укупног налета, од чега најмање 200 сати налета на хеликоптеру/жиро-плану, од чега најмање 180 сати налета у улози PIC и 20 сати VFR cross-country летења у улози PIC;
 - b) да има завршен VFR cross-country лет у улози PIC, који у себе укључује лет од најмање 150 km (80 NM), у којем су остварена бар два слијетања са заустављањем на аеродромима / хелиодромима који су различити од аеродрома/хелиодрома полијетања.
- (3) За стицање овлашћења инструктора летења МЛЈВ за спровођење обуке за стицања овлашћења за летење микролаком једрилицом FI (MLS), кандидат мора испунити следеће услове:
 - a) да има најмање 100 сати укупног налета на једрилицама од којих минимално 30 сати налета на оној врсти микролаке једрилице за коју ће вршити оспособљавање, 200 повлачења (лансирања) било којом методом у улози PIC и 30 сати налета на TMG у улози PIC ако ће вршити оспособљавање на TMG.
- (4) За стицање овлашћења инструктора летења МЛЈВ за спровођење обуке за стицања овлашћења за летење змајем са мотором FI (PHG) или параглајдером са мотором FI (PPG), кандидат мора да има најмање 100

сати налета змајем са мотором, односно парагладером са мотором, од чега, најмање 5 сати налета у последњих 6 мјесеци прије приступања обуци за стицање овлашћења FI (PHG) или FI (PPG).

VI - УСЛОВИ КОЈЕ МОРАЈУ ИСПУЊАВАТИ ОРГАНИЗАЦИЈЕ КОЈЕ ОБАВЉАЈУ ОСПОСОБЉАВАЊЕ ПИЛОТА МЛВ

Члан 17.

(Одобрење за рад организације за оспособљавање и обучавање пилота)

Организације које обављају оспособљавање пилота МЛВ, обучавају пилоте МЛВ за стицање дозволе или потврде о оспособљености пилота МЛВ, односно, овлашћења која се у ту дозволу или потврду уписују, морају да посједују одобрење за рад које је издала ВНДСА.

Члан 18.

(Услови за одобравање организација за оспособљавање пилота МЛВ)

Организација за оспособљавање пилота МЛВ ће удовољавати условима у погледу одговарајућег стручног особља, опреме за оспособљавање и прикладног окружења за спровођење теоријског и практичног оспособљавања.

Члан 19.

(Захтјев за одобрење за рад организације за оспособљавање)

- (1) Захтјев за одобрење за рад организације за оспособљавање пилота МЛВ подноси се на прописаном обрасцу који је публикован на службеној Интернет страници ВНДСА.
- (2) Уз захтјев из става (1) овога члана морају се доставити сљедећи докази:
 - a) акт о оснивању, рјешење о регистрацији код надлежног органа и унутрашњој организацији;
 - b) скица просторије за одржавање теоријске наставе (ако није саставни дио ОМ-а);
 - c) попис опреме и училиа за спровођење стручног оспособљавања (рачунари, графоскопи, навигационе карте, видеопроектори и сл, те сва друга опрема која се користи у процесу обуке) (ако није саставни дио ОМ-а);
 - d) попис стручне литературе која ће се користити током оспособљавања (ако није саставни дио ОМ-а);
 - e) списак аеродрома/летилишта/терена и одобрења/потврда за аеродром/летилиште/ терен на којем се обавља стручно оспособљавање (ако није саставни дио ОМ-а);
 - f) дозвола за рад радио-станице МЛВ (ако је примјенљиво);
 - g) потврда о усаглашености (Type Certificate Approval) за МЛВ;
 - h) увјерење о пловидбености за МЛВ;
 - i) полиса осигурања за одговорност за штету нанесену трећим лицима;
 - j) оперативни приручник (ОМ);
 - k) приручник о обуци (ТМ).

Члан 20.

(Издавање одобрења за рад организацији за оспособљавање)

- (1) ВНДСА спроводи поступак утврђивања испуњености услова за издавање одобрења за рад организацији за оспособљавање пилота МЛВ у складу са процедуром коју ће прописати ВНДСА.
- (2) Након испуњавања прописаних услова, ВНДСА издаје одобрење за рад организацији за оспособљавање МЛВ.

- (3) Прво одобрење за рад организацији за оспособљавање пилота МЛВ издаје се на рок важности од једне године.
- (4) Прије истека важности одобрења за рад, организација за оспособљавање подноси захтјев за продужење важности одобрења за рад на обрасцу из става (1) члана 19. овог правилника. Ако су испуњени прописани услови за продужење одобрења за рад, ВНДСА ће продужити одобрење за рад на период до 3 године.
- (5) Одобрена организација за оспособљавање дужна је тражити сагласност ВНДСА за све промјене услова на основу којих је одобрење за рад издато прије него се промјена укључи у систем оспособљавања.
- (6) Ако у току важности одобрења организација за оспособљавање престане удовољавати неким од услова на основу којих је одобрење за рад издато, ВНДСА ће, дјелимично или потпуно, суспендовати на одређени рок или поништити издато одобрење.
- (7) Уколико се захтјев за продужење одобрења за рад поднесе по истеку важности истог, тада се сматра да је организација за оспособљавање поднијела захтјев први пут и спровешће се поступак као за прво издавање одобрења за рад.
- (8) У случају да ВНДСА поништи одобрење за рад организацији за оспособљавање и ако организација за оспособљавање, послје поништења одобрења за рад, поднесе захтјев за поновно добијање одобрења за рад, сматраће се да је захтјев поднесен први пут и спровешће се поступак за прво издавање одобрења за рад.

Члан 21.

(Оперативни приручник и приручник о обуци)

Садржај оперативног приручника и приручника о обуци дат је у Прилогу број 1 овог правилника.

Члан 22.

(Регистар оспособљавања)

- (1) Организација за оспособљавање мора водити регистар оспособљавања.
- (2) Регистар оспособљавања мора садржавати најмање сљедеће податке:
 - a) личне податке кандидата;
 - b) врста оспособљавања за коју се спроводи обука;
 - c) вријеме трајања оспособљавања (теоријски и практични дио обуке);
 - d) претходно летачко искуство кандидата;
 - e) податке о важности и категорији лџкарског увјерења кандидата;
 - f) личне податке инструктора који обавља стручно оспособљавање;
 - g) податке о дозволи или потврди, као и овлашћењу инструктора који обавља стручно оспособљавање;
 - h) податке о редовним провјерама у лету и из теорије;
 - i) податке о процјени инструктора о напредовању кандидата,
 - j) потпис одговорне особе у организацији да су наведени подаци тачни;
 - k) примједбе.
- (3) Регистар оспособљавања води се у папирном облику.
- (4) Организација за оспособљавање пилота МЛВ је дужна да посједује и води сљедећу документацију:
 - a) одобрење за рад организације за оспособљавање,
 - b) дневник теоријске обуке са евиденцијом присутности,
 - c) дневник летења,
 - d) налога за летове,

- e) досијеа кандидата,
- f) евиденције о инцидентима, несрећама и озбиљним инцидентима МЛВ који су се догодили током оспособљавања,
- g) евиденцију издатих диплома/потврда/сертификата.

Члан 23.

(Дневник теоријске обуке)

Дневник теоријске обуке је документ који садржи податке о току теоријске обуке и обуке на земљи, о наставном садржају који је излаган током обуке, о времену одржавања и трајању обуке, као и потписе лица која су присуствовала обуци и потписе предавача који су спроводили обуку.

Члан 24.

(Дневник летења)

Дневник летења садржи:

- a) ознаку броја странице;
- b) датум извођења лета;
- c) тип и регистарску ознаку ваздухоплова;
- d) презиме и име лица које изводи лет (кандидат, инструктор, испитивач);
- e) кратак опис лета, назив/број вјежбе;
- f) назив аеродрома, односно летишта са кога је обављено полијетање и слијетање;
- g) вријеме полијетања и слијетања, трајање лета и број обављених летова;
- h) напомене и потпис инструктора под чијим је надзором лет обављен.

Члан 25.

(Досије кандидата)

Досије кандидата садржи:

- a) картон личних података;
- b) пријаву за обуку;
- c) рјешење о пријему на обуку;
- d) копију ауторизације пилота ученика;
- e) копију љекарског увјерења;
- f) картон праћења обуке (евиденција о положеним испитима, евиденција о летењу, листа праћења обуке, закључак инструктора и општи закључак о спроведеној обуци); прогрес тестове, завршне тестове и испите;
- g) другу евиденцију и записе који се воде у току обуке;
- h) копију дипломе/потврде/сертификата о завршеној обуци.

Члан 26.

(Диплома/потврда/сертификат о завршеној обуци)

Диплома/потврда/сертификат о завршеној обуци садржи:

- a) редни број и датум издавања дипломе/потврде/сертификата;
- b) назив организације за оспособљавање;
- c) број одобрења за рад организације за оспособљавање;
- d) име и презиме кандидата;
- e) врсту обуке;
- f) вријеме у коме је обука изведена;
- g) печат и потпис руководиоца обуке.

Члан 27.

(Простор за одржавање оспособљавања)

- (1) Простор за извођење теоријског дијела оспособљавања чини посебну грађевинску цјелину, која је, прије свега,

намијењена за рад организације за оспособљавање или је посебна цјелина у вишенамјенском објекту.

- (2) Простор мора бити одговарајуће величине примјерен планираном броју кандидата за оспособљавање, те прикладан за приказ опреме која се користи у систему оспособљавања као допуна теоријској настави.

Члан 28.

(Опрема за оспособљавање)

- (1) Под опремом за оспособљавање подразумијевају се ваздухоплов и/или ваздухопловни уређај у зависности од врсте оспособљавања и друге опреме која се користи у сврху оспособљавања.
- (2) За извођење практичног дијела оспособљавања, ваздухоплов и/или ваздухопловни уређај морају се употребљавати у складу са категоријом и намјеном, те морају бити исправни у вријеме извођења оспособљавања.

Члан 29.

(Стручно особље)

- (1) Организација за оспособљавање располагаће са одговарајућим стручним особљем које чине руководиоца обуке, руководиоца теоријске обуке и руководиоца практичне обуке, потребан број инструктора теоријске и практичне обуке.
- (2) Изузетно, исто лице може обављати послове руководиоца обуке, руководиоца теоријске обуке и руководиоца практичне обуке.
- (3) Руководилац обуке може да буде лице које има или је имало дозволу пилота авиона, пилота хеликоптера, пилота једрилице или дозволу/Потврду о обучености пилота микролаког ваздухоплова, а руководиоца практичне обуке може да буде лице које има важећу дозволу пилота МЛВ/Потврде о обучености и важећим овлашћењем инструктора за дату врсту обуке.
- (4) Практично оспособљавање кандидата за стицање дозволе/Потврде о обучености и/или овлашћења могу обављати само имаоци важећих дозвола/Потврда о обучености МЛВ са важећим овлашћењем инструктора, примјерено врсти оспособљавања кандидата.
- (5) Број стручног особља за оспособљавање мора бити у складу са бројем кандидата како би се омогућио високи степен квалитета оспособљавања.
- (6) Број кандидата у групи током теоријског оспособљавања не смије бити већи од 15, а у практичном дијелу однос кандидата према броју инструктора не смије прећи 6:1.

Члан 30.

(Руководилац летења)

- (1) Организација за оспособљавање дужна је, током практичног дијела оспособљавања, обезбиједити присутност руководиоца летења, као особе одговорне за безбједну припрему, организацију, извођење и руковођење летењем МЛВ.
- (2) Руководилац летења мора имати важећу дозволу пилота МЛВ и овлашћење инструктора летења МЛВ приликом самосталног летења ученика током оспособљавања. У свим другим ситуацијама, руководиоца летења може бити и лице које посједује неку другу пилотску дозволу са важећим овлашћењем.
- (3) Дужности руководиоца летења прописане су чланом 11. овог правилника.

VII - ОБУКА ЗА СТИЦАЊЕ ДОЗВОЛЕ ПИЛОТА МИКРОЛАКОГ ВАЗДУХОПЛОВА**Члан 31.**

(Пилот ученик)

- (1) Пилот ученик је лице које се у организацији за оспособљавање пилота МЛВ обучава за стицање дозволе пилота МЛВ или Потврде о обучености.
- (2) Својство пилота ученика може да стекне пунољетно лице које има важеће љекарско увјерење категорије 2.
- (3) Изузетно, својство пилота ученика може да стекне и малољетно лице које је старије од 16 година живота ако има важеће љекарско увјерење категорије 2 и овјерену писмену сагласност родитеља или старатеља, с тим што полагању испита за стицање дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ може да приступи тек кад наврши 17 година живота.

Члан 32.

(Ауторизација пилота ученика)

- (1) За вријеме практичне обуке, пилот ученик дужан је са собом носити ауторизацију пилота ученика коју издаје одговорно лице организације за оспособљавање пилота МЛВ.
- (2) Ауторизација пилота ученика садржи:
 - a) назив и лого организације;
 - b) редни број ауторизације;
 - c) име, име једног од родитеља или старатеља и презиме кандидата;
 - d) јединствени матични број грађанина, односно број пасоша за стране држављане;
 - e) потпис имаоца ауторизације;
 - f) датум издавања ауторизације;
 - g) печат и потпис овлашћеног лица организације.

VIII - ПОЛАГАЊЕ ИСПИТА ЗА СТИЦАЊЕ ДОЗВОЛЕ И ПОТВРДЕ О ОБУЧЕНОСТИ ПИЛОТА МЛВ И ОВЛАШЋЕЊА**Члан 33.**

(Пријава за полагање испита)

- (1) Кандидат подноси ВНДСА писмену пријаву за полагање испита за стицање дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ, односно за стицање овлашћења и овлашћења инструктора.
- (2) Уз пријаву за полагање испита, кандидат подноси и потврду организације за оспособљавање о томе да је завршио теоријску и/или практичну обуку, доказ о потребном налету, који се доказује књижицом летења овјереном од организације у којој је обављено оспособљавање, и доказ о располагању МЛВ за спровођење испита.
- (3) Испит за стицање дозволе пилота микролаког ваздухоплова, стицање овлашћења и Потврду о обучености састоји се из теоријског и практичног дијела.
- (4) Кандидат подноси пријаву и за полагање поправног испита из теоријског или практичног дела.
- (5) Образац пријаве за полагање испита за стицање дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ и овлашћења прописане ВНДСА, а исти ће бити објављен на службеној Интернет страници ВНДСА.

Члан 34.

(Поступање по пријему пријаве за полагање испита)

- (1) По пријему пријаве за полагање испита, ВНДСА провјерава да ли кандидат за стицање дозволе/Потврде о обучености, односно овлашћења, испуњава услове за полагање испита.

- (2) Ако кандидат испуњава услове за полагање испита, ВНДСА, у року од 30 дана од дана пријема пријаве, доноси рјешење којим се одобрава полагање испита, именује лице које спроводи практични дио испита и одређује рок за спровођење испита.
- (3) Ако утврди да кандидат не испуњава услове за полагање испита, ВНДСА, у року од 30 дана од дана пријема пријаве, доноси рјешење којим се одбија полагање испита.

Члан 35.

(Услови за полагање испита)

- (1) Испиту за стицање дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ може приступити лице које је у организацији за оспособљавање завршило теоријску и практичну обуку у оквиру које је остварило налет прописан овим правилником у погледу појединих врста овлашћења.
- (2) За полагање испита ради стицања овлашћења за летење микролаким авионом, кандидат мора, у оквиру обуке, да оствари најмање 30 сати летења микролаким авионом, од чега:
 - a) Најмање 15 сати налета на дуплој команди,
 - b) Најмање 6 сати налета самосталног или надгледаног самосталног летења, који укључује минимално 3 сата самосталног cross-country летења, са најмање једним летом од 150 km (80 NM) у којем је остварено бар једно слијетање са заустављањем на аеродрому који је различит од аеродрома полијетања.
- (3) За полагање испита ради стицања овлашћења за летење микролаким хеликоптером, односно жиропланом, кандидат мора, у оквиру обуке, да оствари најмање 40 сати летења микролаким хеликоптером, односно жиропланом (минимално 35 на сати на истом типу микролаког хеликоптера, односно жироплана на којем ће се спроводити практични испит), од чега:
 - a) Најмање 20 сати налета на дуплој команди,
 - b) Најмање 10 сати налета самосталног или надгледаног самосталног летења, који укључује минимално 5 сати самосталног cross-country летења, са најмање једним летом од 110 km (60 NM) у којем је остварено бар једно слијетање са заустављањем на аеродрому који је различит од аеродрома полијетања.
- (4) За полагање испита ради стицања овлашћења за летење микролаком једрилицом, кандидат мора, у оквиру обуке, да оствари најмање 15 сати летења микролаком једрилицом, укључујући најмање:
 - a) 10 сати налета на дуплој команди,
 - b) 2 сата надгледаног самосталног летења,
 - c) 45 повлачења (лансирања) и слијетања (методе повлачења се уписују у књижицу летења),
 - d) 1 самостални cross-country лет од најмање 37 km (20 NM) или cross-country лет на дуплој од најмање 65 km (35 NM). Од потребних 15 сати налета, максимално 7 сати налета може се остварити на TMG.
- (5) За полагање испита ради стицања овлашћења за летење змајем са мотором или параглајдером са мотором, кандидат мора, у оквиру обуке, да оствари најмање 15 сати летења змајем са мотором, односно параглајдером са мотором, од чега најмање:
 - a) 10 сати налета на дуплој команди,
 - b) 3 сата надгледаног самосталног летења,

- c) 1 самостални cross-country лет од најмање 37 km (20 NM) или cross-country лет на дуплој од најмање 55 km (30 NM).

Члан 36.

(Олакшице за стицање овлашћења за летење микролаким авионом)

- (1) За стицање дозволе пилота МЛВ и овлашћења за летење микролаким авионом, ималац дозволе приватног (PPL(A)), професионалног (CPL(A)) или транспортног пилота авиона (ATPL(A)), који поседује важеће овлашћење за летење на класи једномоторних клипних авиона - SEP(Land), полаже само практични дио испита пред лицем којег именује BHDCA посебним рјешењем.
- (2) Прије приступања провјери стручности, односно практичном дијелу испита из става (1) овог члана, кандидат је дужан да, под надзором инструктора, оствари најмање 3 сата летења на микролаким авиону, укључујући најмање 10 полијетања и слијетања на дуплој команди и 10 надгледаних самосталних полијетања и слијетања.
- (3) За стицање овлашћења за летење микролаким авионом, ималац дозволе/Потврде о обучености МЛВ са важећим овлашћењем за летење микролаким хеликоптером, микролаком једрилицом, жиропланом, змајем са мотором или параглајдером са мотором, прије приступања испиту мора да, у организацији за оспособљавање, заврши теоријску обуку у разлици предмета, по програму који је одобрила BHDCA, и да оствари налет прописан у ставу (2) члана 35. овог правилника.
- (4) Од налета прописаног у ставу (2) члана 35. овог правилника, имаоцу овлашћења за летење хеликоптером, микролаким хеликоптером или жиропланом признаје се највише 7 сати летења на овим ваздухопловима, а имаоцу овлашћења за летење једрилицом, микролаком једрилицом, змајем са мотором или параглајдером са мотором највише 5 сати летења на овим ваздухопловима.

Члан 37.

(Олакшице за стицање овлашћења за летење микролаким хеликоптером и жиропланом)

- (1) За стицање дозволе пилота МЛВ и овлашћења за летење микролаким хеликоптером и жиропланом, ималац дозволе приватног, професионалног или транспортног пилота хеликоптера, који поседује важеће овлашћење за летење на типу хеликоптера, полаже само практични дио испита пред лицем којег именује BHDCA посебним рјешењем.
- (2) Прије приступања практичном дијелу испита из става 1. овог члана, кандидат је дужан да, под надзором инструктора, оствари најмање 5 сати летења на микролаком хеликоптеру или жироплану, укључујући најмање 15 полијетања, прилаза за слијетање и слијетања на дуплој команди и 15 надгледаних самосталних полијетања, прилаза за слијетање и слијетања.
- (3) За стицање овлашћења за летење микролаким хеликоптером или жиропланом, ималац дозволе/Потврде о обучености МЛВ са важећим овлашћењем за летење микролаким авионом, микролаком једрилицом, змајем са мотором или параглајдером са мотором, прије приступања испиту мора да, у организацији за оспособљавање, заврши теоријску обуку у разлици предмета, по програму који је одобрила BHDCA, и да

оствари налет прописан у ставу (3) члана 35. овог правилника.

- (4) Од налета прописаног у ставу (3) члана 35. овог правилника, имаоцу овлашћења за летење микролаким авионом или жиропланом признаје се највише 6 сати летења на овим ваздухопловима, а имаоцу овлашћења за летење микролаком једрилицом, змајем са мотором или параглајдером са мотором највише 3 сата летења на овим ваздухопловима.

Члан 38.

(Олакшице за стицање овлашћења за летење микролаком једрилицом)

- (1) За стицање дозволе пилота МЛВ и овлашћења за летење микролаком једрилицом, ималац дозволе пилота једрилице полаже само практични дио испита, пред лицем којег именује BHDCA посебним рјешењем, гдје ће се примјењивати метода повлачења са којом кандидат већ поседује практично искуство. Метод повлачења се уписује у књижицу летења.
- (2) За стицање овлашћења за летење микролаком једрилицом, ималац дозволе/Потврде о обучености МЛВ са важећим овлашћењем за летење микролаким авионом, микролаким хеликоптером или жиропланом, змајем са мотором или параглајдером са мотором, прије приступања испиту мора да, у организацији за оспособљавање, заврши теоријску обуку у разлици предмета, по програму који је одобрила BHDCA, и да оствари налет прописан у ставу (4) члана 35. овог правилника.
- (3) Од налета прописаног у ставу (4) члана 35. овог правилника за стицање овлашћења за летење микролаком једрилицом, имаоцу овлашћења за летење микролаким авионом, змајем са мотором или параглајдером са мотором или микролаким хеликоптером или жиропланом признаје се највише 5 сати летења и 15 полијетања и слијетања на тим ваздухопловима.

Члан 39.

(Олакшице за стицање овлашћења за летење змајем са мотором или параглајдером са мотором)

- (1) Ималац дозволе приватног, професионалног или транспортног пилота авиона, хеликоптера или једрилице, као и ималац дозволе/Потврде о обучености пилота микролаког ваздухоплова са уписаним овлашћењем за летење микролаким авионом, микролаким хеликоптером или жиропланом или параглајдером са мотором или змајем са мотором полаже само практични дио испита за стицање Потврде о обучености и овлашћења за летење змајем са мотором или параглајдером са мотором пред лицем којег именује BHDCA посебним рјешењем.
- (2) Прије приступања испиту, имаоци дозволе/Потврде о обучености и овлашћења, наведени у ставу (1) овог члана, морају да, у организацији за оспособљавање, заврше теоријску обуку у разлици предмета, по програму који је одобрила BHDCA, и да остваре налет прописан у ставу (6) члана 35. овог правилника.
- (3) Од налета прописаног у ставу (6) члана 35. овог правилника, имаоцу дозволе/Потврде о обучености и овлашћења из става (1) овог члана признаје се највише 5 сати летења на тим ваздухопловима.

Члан 40.

(Теоријски дио испита)

Теоријски дио испита за стицање дозволе/Потврде о обучености пилота микролаког ваздухоплова обухвата следеће предмете:

- a) Предмети који су заједнички за сва овлашћења:
 - ваздухопловни прописи,
 - људске могућности и ограничења,
 - метеорологија,
 - комуникације (радиотелефонија).
- b) Предмети који се односе на различита овлашћења/на различите категорије ваздухоплова:
 - опште знање о ваздухоплову,
 - перформансе лета и планирање,
 - навигација,
 - оперативне процедуре,
 - теорија летења (принципи лета).

Члан 41.

(Полагање теоријског дијела испита)

- (1) Кандидат за стицање дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ и одређеног овлашћења полаже теоријски дио испита писменим путем уз коришћење тестова објективног типа из банке питања са вишеструким избором одговора или исти попуњава на рачунару. Банка питања израђује се на основу садржаја програма оспособљавања посебно за сваку врсту испита за стицање дозволе/Потврде о обучености и/или овлашћења.
- (2) Укупан број питања на испиту за стицање дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ не може бити мањи од 120 питања (укупно за све предмете).
- (3) Сматра се да је кандидат положио испит ако тачно одговори на најмање 75% питања из сваког предмета.
- (4) Кандидат није положио теоријски дио испита ако:
 - a) не положи све предмете приликом четири изласка на испит, при чему на сваком изласку на испит не полаже већ положене предмете;
 - b) не положи све предмете у року од 18 мјесеци, рачунајући од краја календарског мјесеца у коме је први пут полагао испит.
- (5) Кандидат за стицање дозволе пилота МЛВ или Потврде о обучености, који није положио теоријски дио испита, дужан је да прије поновног полагања испита заврши у организацији за оспособљавање минимално четири сата додатне теоријске обуке из предмета који није положио и да достави доказ ВНДСА о завршеној додатној теоријској обуци.
- (6) Кандидат за стицање дозволе пилота МЛВ или Потврде о обучености полагаће практични дио испита тек након што положи теоријски дио испита.
- (7) Успјешно положен теоријски дио испита за стицање дозволе пилота МЛВ и Потврде о обучености важи 24 мјесеца.
- (8) Процедуру и начин спровођења теоријског испита за стицање дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ и припадајућих овлашћења прописале ВНДСА.

Члан 42.

(Полагање практичног дијела испита)

- (1) Практични дио испита за стицање дозволе пилота МЛВ, Потврде о обучености и припадајућих овлашћења састоји се од провјере стручне способности и вјештине кандидата да у улози PIC безбједно управља МЛВ, примјењује прописане процедуре и маневре у лету у складу са прописаном листом провјере за свако овлашћење МЛВ, познавања редовних и ванредних

поступака и практичне провјере познавања фразеологије на службеним језицима у БиХ или на енглеском језику за ниво дозволе и овлашћења који се захтијева.

- (2) Садржај листе провјере из става (1) овог члана прописале ВНДСА.
- (3) Практични дио испита мора се завршити 6 мјесеци након завршетка практичног оспособљавања.
- (4) Практични дио испита спроводи лице којег именује ВНДСА посебним рјешењем.
- (5) Лице које именује ВНДСА за спровођење практичног дијела испита мора имати најмање важеће овлашћење инструктора летења МЛВ и овлашћење за врсту МЛВ за коју проводи практичан испит.
- (6) Ако кандидат не положи практични дио испита, прије полагању поправног испита признаје му се положени теоријски дио испита.
- (7) Испит/процјена за стицање овлашћења инструктора спроводи се у складу са чланом 43. овог правилника.
- (8) Процедуру и начин спровођења практичног дијела испита за стицање дозволе пилота МЛВ, Потврде о обучености и припадајућих овлашћења прописале ВНДСА.

Члан 43.

(Спровођење процјене/испита способности за стицање овлашћења инструктора летења МЛВ)

- (1) Подносилац захтјева за стицање додатног овлашћења инструктора летења МЛВ ће положити процјену способности за одговарајућу врсту МЛВ и показати лицу, којег именује рјешењем ВНДСА, способност да може обучити ученика пилота до нивоа који је потребан за издавање дозволе пилота МЛВ или Потврде о обучености и одређеног овлашћења.
- (2) Процјена способности укључује:
 - a) Да се током припреме лета, после лета и спровођења теоријске обуке покаже способност која се огледа у примјени следећих елемената:
 - Располагање ресурсима;
 - Прављење погодне атмосфере која погодује учењу;
 - Процјена тренутног знања;
 - Управљање потенцијалима посаде и управљање пријетњама и грешкама у процесу спровођења обуке;
 - Управљање временом како би се постигли циљеви обуке;
 - Олакшавање учења;
 - Процјена способности/перформанси ученика;
 - Праћење и анализа напретка у обуци;
 - Процјена обуке;
 - Крајњи исход обуке.
 - b) Усмени теоријски испит на земљи, предполетни, послјелетни брифинг и провјера/демонстрација у лету ће се спроводити на МЛВ за који ће вршити оспособљавање.
 - c) Процјену способности спроводити тако да се на адекватан начин процијени способност кандидата у улози инструктора.
- (3) Процедуру и начин спровођења процјене/испита способности за стицање и продужење овлашћења инструктора летења МЛВ практичног дијела, дефинисале ВНДСА.

Члан 44.

(Неуспјели покушај полагања практичног дијела испита и процјене способности кандидата за стицање овлашћења инструктора летења МЛВ)

Кандидат, који из два покушаја не положи практични дио испита за стицање дозволе пилота МЛВ или Потврде о обучености, односно процјену способности кандидата за стицање овлашћења инструктора летења МЛВ, дужан је да заврши додатну практичну обуку у организацији за оспособљавање и то из оних дијелова практичног испита/процјене способности које није положио.

Члан 45.

(Лице овлашћено за спровођење практичног дијела испита)

- (1) За лице овлашћено за спровођење практичног дијела испита, које спроводи практични дио испита или процјену способности кандидата за стицање овлашћења инструктора летења МЛВ, одређује се лице које није вршило обуку кандидата.
- (2) Лице, овлашћено за спровођење практичног дијела испита или процјене способности кандидата за стицање овлашћења инструктора летења МЛВ, дужно је да одмах по окончању испита попуни и уручи кандидату извјештај о одржаном испиту или процјени.

IX - ИЗДАВАЊЕ ДОЗВОЛЕ/ПОТВРДЕ О ОБУЧЕНОСТИ, УПИС ОВЛАШЋЕЊА И ВАЖЕЊЕ ДОЗВОЛЕ/ПОТВРДЕ О ОБУЧЕНОСТИ И ОВЛАШЋЕЊА

Члан 46.

(Издавање дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ)

- (1) На захтјев кандидата који је положио испит за стицање дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ, ВНДСА издаје дозволе/потврде о обучености пилота МЛВ са овлашћењем за које је испит положен и са правом коришћења радиотелефоније на службеним језицима у БиХ или на енглеском језику. На захтјев кандидата који је положио испит за стицање овлашћења, ВНДСА уписује овлашћење у дозволу/Потврду о обучености пилота МЛВ. Уз захтјев за издавање дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ, односно за упис овлашћења, кандидат прилаже извјештај о положеном испиту и важеће лџкарско увјерење класе 2.
- (2) Уз захтјев за издавање додатног овлашћења инструктора летења МЛВ, кандидат прилаже извјештај о процјени, важеће лџкарско увјерење класе 2 и потврду о успјешно завршеном оспособљавању два кандидата (стажирање) за стицање дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ. Практично оспособљавање кандидата мора се обављати под надзором инструктора летења МЛВ - ментора, кога за ову сврху прихвата ВНДСА. Кандидат за овлашћење инструктора летења МЛВ може предложити одређеног инструктора летења МЛВ - ментора. Максималан рок за стажирање је 24 мјесеца од датума положене процјене кандидата за стицање додатног овлашћења инструктора летења МЛВ. Упутство/процедуру о начин издавања дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ, овлашћења и додатног овлашћења инструктора летења МЛВ и потребној документацији коју је потребно приложити уз захтјев, дефинисаће ВНДСА. За издавање дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ, овлашћења или упис овлашћења и додатног овлашћења инструктора летења МЛВ, плаћају се одговарајуће таксе и накнаде које су прописане посебним прописом ВНДСА.

Члан 47.

(Важење дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ)

- (1) Дозвола/Потврда о обучености пилота МЛВ издаје се на временски рок од 10 година.
- (2) Да би користио права из дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ, пилот МЛВ мора да има код себе дозволу/Потврду о обучености пилота МЛВ, важеће лџкарско увјерење класе 2 и личну карту или пасош.

Члан 48.

(Важење овлашћења уписаних у дозволу/Потврду о обучености пилота МЛВ)

- (1) Рок важења овлашћења у дозволи/Потврди о обучености пилота МЛВ је двије (2) године, рачунајући од дана када је кандидат положио практични дио испита за стицање дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ и/или овлашћења или обнову важења наведених овлашћења, односно двије године од датума истицања, када се врши продужавање овлашћења у прописаном року.
- (2) Рок важења додатног овлашћења инструктора летења МЛВ је три (3) године, рачунајући од дана када је кандидат положио процјену за стицање додатног овлашћења инструктора летења МЛВ или обнову важења наведеног овлашћења, односно три (3) године од датума истицања, када се врши продужавање овлашћења у прописаном року.

Члан 49.

(Општи услови за продужење и обнова важења овлашћења пилота МЛВ)

Уз захтјев за продужење рока важења овлашћења и додатних овлашћења или обнову истих, ималац дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ ће ВНДСА поднијети сљедеће доказе:

- a) лџкарско увјерење категорије 2;
- b) копију одређених страница летачке књижице, којим доказује потребни налет за продужење или обнову овлашћења, у складу са захтјевима овог правилника;
- c) дозволу/Потврду о обучености пилота МЛВ;
- d) листу провјере (proficiency check), ако је захтјевано;
- e) доказ о плаћеним административним таксама;
- f) доказ о плаћеним прописаним накнадама.

Члан 50.

(Продужење и обнова важења овлашћења за летење микролаким авионом (МЛА))

- (1) Уз захтјев за продужење рока важења овлашћења за летење микролаким авионом (МЛА), ималац дозволе пилота МЛВ ће ВНДСА поднијети доказе да је у времену важења овлашћења (24 мјесеца) као пилот завршио/ла:
 - a) најмање 12 сати летења у улози PIC, укључујући 12 полијетања и слијетања и
 - b) 1 сат летења са инструктором летења МЛВ, као обнављајућу обуку (refresher training).
- (2) Уколико ималац овлашћења за летење микролаким авионом (МЛА) не испуњава захтјеве наведене у ставу (1) овог члана, онда ће:
 - a) успјешно положити провјеру стручности са лицем које је овлашћено од стране ВНДСА (члан 45. овог правилника) прије него настави користити привилегије из дозволе и овлашћења или
 - b) извршити додатне летове или полијетања и слијетања на дуploј или соло команди под надзором инструктора летења МЛВ, како би се

испунили захтјеви из става (1) овог члана под а) и б).

Члан 51.

(Продужење и обнова важења овлашћења за летење микролаким хеликоптером (MLH) и микролаким жиропланом (MLG))

- (1) Уз захтјев за продужење рока важења овлашћења за летење микролаким хеликоптером (MLH) и микролаким жиропланом (MLG), ималац дозволе пилота МЛВ ће ВНДСА поднијети доказе да је у времену важења овлашћења, у задњих 12 мјесеци важења овлашћења, као пилот на MLH и MLG завршио/ла:
 - а) најмање 6 сати летења у улози PIC, укључујући минимално 6 полијетања и слијетања и
 - б) 1 сат летења са инструктором летења МЛВ, као обнављајућу обуку (refresher training).
- (2) Уколико ималац овлашћења за летење микролаким хеликоптером (MLH) и микролаким жиропланом (MLG) не испуњава захтјеве наведене у ставу (1) овог члана, онда ће:
 - а) успјешно положити провјеру стручности са лицем које је овлашћено од стране ВНДСА (члан 45. овог правилника) прије него настави користити привилегије из дозволе и овлашћења или
 - б) извршити додатне летове или полијетања и слијетања на дуплој или соло команди под надзором инструктора летења МЛВ, како би се испунили захтјеви из става (1) овог члана под а) и б).

Члан 52.

(Продужење и обнова важења овлашћења за летење микролаком једрилицом (MLS))

- (1) Уз захтјев за продужење рока важења овлашћења за летење микролаком једрилицом (MLS), ималац дозволе пилота МЛВ ће ВНДСА поднијети доказе да је у времену важења овлашћења (24 мјесеца) као пилот завршио/ла:
 - а) најмање 5 сати летења у улози PIC, укључујући 15 повлачења (лансирања) и
 - б) 1 сат летења са инструктором летења МЛВ, као обнављајућу обуку (refresher training).
- (2) Уколико ималац овлашћења за летење микролаком једрилицом (MLS) ужива привилегије летења на микролаким једрилицама на моторни погон, пилот ће ВНДСА поднијети доказе да је у времену важења овлашћења (24 мјесеца) као пилот завршио/ла:
 - а) најмање 12 сати летења у улози PIC, укључујући минимално 12 полијетања и слијетања и
 - б) 1 сат летења са инструктором летења МЛВ, као обнављајућу обуку (refresher training).
- (3) Уколико ималац овлашћења за летење микролаком једрилицом (MLS) не испуњава захтјеве наведене у ставу (1) и (2) овог члана, онда ће:
 - а) успјешно положити провјеру стручности са лицем које је овлашћено од стране ВНДСА (члан 45. овог правилника) прије него настави користити привилегије из дозволе и овлашћења или
 - б) извршити додатне летове или полијетања и слијетања на дуплој или соло команди под надзором инструктора летења МЛВ, како би се испунили захтјеви из става (1) и (2) овог члана под а) и б).

Члан 53.

(Продужење и обнова важења овлашћења за летење змајем са мотором (PHG) или параглајдера са мотором (PPG))

- (1) Уз захтјев за продужење рока важења овлашћења за летење змајем са мотором (PHG) или параглајдера са мотором (PPG), ималац Потврде о обучености пилота МЛВ ће ВНДСА поднијети доказе да је у времену важења овлашћења, у задњих 12 мјесеци важења овлашћења, као пилот на PHG односно PPG завршио/ла:
 - а) најмање 5 сати летења у улози PIC, укључујући минимално 5 полијетања и слијетања и
 - б) 1 сат летења са инструктором летења МЛВ, као обнављајућу обуку (refresher training).
- (2) Уколико ималац овлашћења за летење змајем са мотором (PHG) или параглајдера са мотором (PPG) не испуњава захтјеве наведене у ставу (1) овог члана, онда ће:
 - а) успјешно положити провјеру стручности са лицем које је овлашћено од стране ВНДСА (члан 45. овог правилника) прије него настави користити привилегије из потврде о обучености и овлашћења или
 - б) извршити додатне летове или полијетања и слијетања на дуплој или соло команди под надзором инструктора летења МЛВ, како би се испунили захтјеви из става (1) овог члана под а) и б).

Члан 54.

(Продужење и обнова важења додатног овлашћења инструктора летења МЛВ)

- (1) Уз захтјев за продужење рока важења додатног овлашћења инструктора летења МЛВ, ималац дозволе или Потврде о обучености пилота МЛВ ће ВНДСА поднијети доказе да је у времену важења овлашћења (3 године) као инструктор летења МЛВ испунио/ла 2 од доле наведених припадајућих услова, како слиједи:
 - а) најмање 50 сати летачке обуке у улози инструктора летења или лица за спровођење практичног дијела испита на микролаком авиону, микролаком хеликоптеру и микролаком жироплану ако продужава додатно овлашћење инструктора летења на MLA, MLH и MLG;
 - б) најмање 30 сати или 60 полијетања у току провођења летачке обуке у улози инструктора летења или лица за спровођење практичног дијела испита на микролакој једрилици, заједно са мотором и параглајдеру са мотором ако продужава додатно овлашћење инструктора летења на MLS, PHG и PPG;
 - с) да је присуствовао/ла семинару освјежења знања за инструкторе летења МЛВ у периоду важења додатног овлашћења инструктора МЛВ;
 - д) процјену способности у складу са захтјевима члана 43. овог правилника.
- (2) Инструктор летења МЛВ, уз свако треће продужење важности овлашћења инструктора, обавезно мора положити процјену способности у складу са захтјевима члана 43. овог правилника ако у протекла два продужења овлашћења инструктора није био подвргнут процјени способности, у складу са захтјевима члана 43. овог правилника.
- (3) Инструктор летења МЛВ, који не положи процјену способности за потребе продужења овлашћења инструктора летења МЛВ, не може користити

- привилегије инструктора летења МЛВ док не положи наведену проверу способности.
- (4) Уколико је овлашћење инструктора летења МЛВ истекло, инструктор летења МЛВ ће у периоду од 12 мјесеци прије обнове овлашћења:
- присуствовати семинару освјежења знања за инструкторе летења МЛВ;
 - положити процјену способности, у складу са захтјевима члана 43. овог правилника.

Члан 55.

(Признавање стране дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ)

- МЛВ, регистрованом у БиХ, могу управљати пилоти МЛВ који посједују дозволу или Потврду о обучености пилота МЛВ која је стечена у иностранству, под сљедећим условима:
 - да је дозвола или потврда издата од стране ваздухопловних власти државе чланице ИСАО или другог тијела које је по прописима те државе овлашћено за њено издавање;
 - да је дозвола или Потврда о обучености пилота МЛВ и овлашћење важеће;
 - да пилот МЛВ посједује важеће љекарско увјерење категорије 2;
 - да пилот МЛВ-а посједује потврду о валидацији стране дозволе.
- Инструктори летења МЛВ, који су страни држављани и који посједују инострану дозволу или Потврду о обучености пилота МЛВ и важеће овлашћење инструктора МЛВ, могу спроводити оспособљавање кандидата за стицање дозволе или Потврде о обучености пилота МЛВ, овлашћења и додатних овлашћења у БиХ уколико добију посебно одобрење ВНДСА.
- На основу важеће дозволе или Потврде о обучености пилота МЛВ издате у иностранству, ВНДСА, на захтјев пилота МЛВ, може издати БиХ дозволу или Потврду о обучености пилота МЛВ са одређеним овлашћењима уз услов:
 - да је предметна дозвола или Потврда о обучености и придружена јој овлашћења важећа;
 - да се спроведе теоријски испит из познавања ваздухопловних прописа БиХ, познавања МЛВ са редовним и ванредним поступцима;
 - да се спроведе практични испит у лету;
 - да кандидат посједује важеће љекарско увјерење категорије 2.
- У поступку издавања БиХ дозволе или Потврде о обучености пилота МЛВ на основу дозволе или потврде о обучености стечене у иностранству, ВНДСА је дужна да од државе, која је издала дозволу, прибави потврду о вјеродостојности дозволе или потврде о обучености и оствареног налета.

X - ПРАВА ИМАОЦА ДОЗВОЛЕ ИЛИ ПОТВРДЕ О ОБУЧЕНОСТИ ПИЛОТА МЛВ И ОВЛАШЋЕЊА ИНСТРУКТОРА ЛЕТЕЊА МЛВ

Члан 56.

(Права пилота микролаког ваздухоплова)

- Ималац дозволе или Потврде о обучености пилота МЛВ има право да:
- лети МЛВ за који има важеће овлашћење, самостално, дању по правилима визуелног летења – VFR;

- учествује на ваздухопловним приредбама и такмичењима ако има најмање 100 сати укупног налета на МЛВ, за који има важеће овлашћење;
- лети изван ваздушног простора БиХ једино уколико постоји посебно одобрење те државе у коју МЛВ намјерава летјети или преко које намјерава вршити прелет и ако у дозволи има уписано право коришћења радиотелефоније на енглеском језику;
- превози друга лица осим путника ако има минимално 50 сати налета у улози PIC послје стицања дозволе пилота или Потврде о обучености пилота МЛВ или овлашћења.

Члан 57.

(Права ималаца овлашћења инструктора МЛВ)

Пилот МЛВ, са овлашћењем инструктора летења МЛВ, има право да:

- обучава кандидата за стицање дозволе или Потврде о обучености пилота МЛВ и овлашћења и да овјерава налет који је остварен у току обуке;
- обучава кандидата за стицање овлашћења инструктора летења МЛВ;
- може спроводити практични дио испита за стицање дозволе или Потврде о обучености пилота МЛВ, овлашћења и овлашћења инструктора летења МЛВ, уз претходно одобрење ВНДСА.

XI - ОСТАЛЕ ОДРЕДБЕ

Члан 58.

(Извјештавање о инцидентима, озбиљним инцидентима и несрећама)

Извјештавање о инцидентима, озбиљним инцидентима и несрећама, у којима су учествовали МЛВ, обавља се по поступку и на начин прописан у релевантном правилнику који прописује извјештавање о догађајима.

Члан 59.

(Књижица летења)

- Пилот ученик и пилот МЛВ дужни су да воде евиденцију о летењу у књижици летења.
- За вјеродостојност уписа налета у књижицу летења одговоран је пилот МЛВ.
- Пилоту ученику МЛВ уписани налет мора потврдити инструктор летења МЛВ.
- Пилот ученик евидентира остварени налет у књижици летења на основу података из дневника летења.
- У књижици летења пилота ученика и пилота МЛВ уписују се:
 - датум обављања лета;
 - назив аеродрома, односно летишта са кога је обављено полијетање и слијетање;
 - тип и регистарска ознака ваздухоплова;
 - име и презиме PIC;
 - функционално вријеме проведено у току лета (PIC, dual, инструктор);
 - вријеме полијетања и слијетања, трајања лета, број летова, број полијетања и слијетања;
 - напомене (остварена дужина прелета, проведени практични испити и провере и сл.);
 - начин повлачења (лансирања);
 - потпис инструктора који је надзирао лет (само за пилоте ученике);
 - потпис пилота МЛВ који води евиденцију налета.

Члан 60.

(Обрасци)

- (1) Изглед и садржај свих образаца дефинисаће ВНДСА и објавиће их на службеној Интернет страници ВНДСА.
- (2) Изглед и садржај дозволе, односно Потврде о обучености пилота МЛВ, дат је у Прилогу број 2 овог правилника.

Члан 61.

(Издавање дупликата дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ)

- (1) ВНДСА издаје дупликат дозволе или Потврде о обучености пилота МЛВ ако имацац дозволе или Потврде о обучености изгуби дозволу/Потврду о обучености или на други начин остане без ње, ако је дозвола или Потврда о обучености толико оштећена да више није употребљива или ако имацац дозволе или Потврде о обучености промијени личне податке.
- (2) Ако имацац дозволе изгуби дозволу/Потврду о обучености пилота МЛВ или на други начин остане без ње, уз захтјев за издавање дупликата дозволе/Потврде о обучености пилота МЛВ дужан је да поднесе доказ да је дозвола/Потврда о обучености пилота МЛВ проглашена неважећом.

Члан 62.

(Програми)

Садржај провјера стручности и практичан дио испита за стицање, продужење и обнову важења овлашћења прописаних овим правилником прописаће ВНДСА.

Члан 63.

(Здравствена способност)

На здравствену способност пилота МЛВ и пилота ученика примјењују се одредбе правилника који дефинише услове и начин утврђивања здравствене способности ваздухопловног особља.

ХП - ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 64.

(Прелазне одредбе)

- (1) На захтјев имаоца БХ дозволе или Потврде о обучености пилота МЛВ, која је стечена прије ступања на снагу овог правилника, издаће се дозвола или Потврда о обучености пилота МЛВ са одговарајућим овлашћењима и додатним овлашћењима у року од дванаест мјесеци од дана ступања на снагу овог правилника.
- (2) Лица која су поднијела захтјев за издавање дозволе или потврде о обучености пилота МЛВ (кандидати) у складу са обуком спроведеном сагласно одобреном програму из периода прије ступања на снагу овог правилника, признаће се спроведена обука. Ако је од момента окончања спроведене обуке протекло више од 6 мјесеци, кандидати су дужни урадити обуку освјежавања знања која подразумијева теоријску обуку из прописа који регулишу коришћење микролаких ваздухоплова, обуку и стицање дозволе или потврде о обучености пилота микролаких ваздухоплова у Босни и Херцеговини и практично обуку на МЛВ у трајању од најмање 3 сата на ваздухоплову на коме ће се спровести испит за стицање дозволе/Потврде о стручности пилота МЛВ. Теоријска и практична обука на МЛВ спроводи се под надзором лица којег ће овласти ВНДСА.
- (3) Одобрења за рад, издата организацијама за оспособљавање до ступања на снагу овог правилника, остају на снази до добијања одобрења за рад према

одредбама овога правилника, а најкасније до истека издатог одобрења за рад.

Члан 65.

(Признање права)

- (1) Имаоцу дозволе пилота микролаког авиона, који има овлашћење инструктора летења пилота микролаког авиона, признаје се, приликом замјене у дозволу пилота МЛВ, овлашћење инструктора у погледу те врсте ваздухоплова и уписује се у дозволу без ограничења.
- (2) Имаоцу дозволе приватног, професионалног или транспортног пилота авиона, који има важеће овлашћење инструктора летења (FI(A)), приликом стицања овлашћења за летење микролаким авионом признаје се овлашћење инструктора летења МЛВ али тек кад оствари најмање 5 сати летења на микролаком авиону.
- (3) Имаоцу дозволе приватног, професионалног или транспортног пилота хеликоптера, који има важеће овлашћење инструктора летења (FI(H)), приликом стицања овлашћења за летење микролаким хеликоптером/жиропланом признаје се овлашћење инструктора летења МЛВ али тек кад оствари најмање 5 сати летења на микролаком хеликоптеру/жироплану.
- (4) Имаоцу дозволе пилота једрилице, који има важеће овлашћење наставника или инструктора једриличарства, при стицању овлашћења за летење микролаком једрилицом признаје се овлашћење инструктора летења МЛВ али тек кад оствари најмање 5 сати летења на микролакој једрилици.
- (5) Имаоцу потврде о обучености пилота змаја са мотором или параглајдера са мотором, који има важеће овлашћење наставника или инструктора летења змајем са мотором или параглајдера са мотором, признаје се, приликом замјене у потврду о обучености пилота МЛВ, овлашћење инструктора у погледу те врсте ваздухоплова и уписује се у Потврду о обучености без ограничења.
- (6) Приликом издавања дозволе или Потврде о обучености пилота МЛВ имаоцу важеће дозволе или Потврде о обучености пилота МЛВ приватног, професионалног и транспортног пилота авиона или хеликоптера, који посједује право коришћења радиотелефоније на службеним језицима у Босни и Херцеговини или на енглеском језику, признаје се ово право и уписује у дозволу или потврду о обучености пилота МЛВ.

Члан 66.

(Ступање на снагу)

- (1) Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".
- (2) Даном ступања на снагу овог правилника престају да важи Правилник о змајарству ("Службени лист СФРЈ", број 17/87, 57/90 и 59/91).

Број 1-3-02-2-23-1/14

15. јануара 2014. године

Бања Лука

Генерални директор
Ђорђе Ратковица, с. р.**Прилог 1****САДРЖАЈ ОПЕРАТИВНОГ ПРИРУЧНИКА И ПРИРУЧНИКА ЗА ОБУКУ****1. САДРЖАЈ ОПЕРАТИВНОГ ПРИРУЧНИКА**

Оперативни приручник, који користи организација за оспособљавање пилота МЛВ, мора да садржи сљедеће:

А. ОПШТИ ДИО

- V. ИНСТРУКЦИЈЕ И ПРОЦЕДУРЕ ЗА УПРАВЉАЊЕ И/ИЛИ ОДРЖАВАЊЕ МЛВ
 C. РУТЕ И ЗОНЕ
 D. ОБУКА ОСОБЉА КОЈЕ УЧЕСТВУЈЕ У ОБУЦИ
 E. ДОДАЦИ ПРИРУЧНИКУ

A. ОПШТИ ДИО

1) Вођење и контрола оперативног приручника:

- садржај приручника;
- листа важећих страница;
- листа измјена приручника;
- увод, намјена приручника;
- изјава да је урађен у складу са важећим прописима и условима за издавање одобрења и да се не може мијењати без одобрења;
- изјава да приручник садржи упутства којих се особље мора придржавати у обављању својих дужности;
- попис основних дијелова приручника, кратак опис тих дијелова, намјена и примјена.

2) Систем допуна и измјена:

- начин дистрибуције и доступност приручника;
- измјена, допуњавање и ажурирање приручника (услови када се врше, подаци о особи/ама које су одговорне за издавање и уношење измјена и допуна);
- изјава да се не може мијењати без одобрења;
- попис и начин означавања страница и њихов почетак важности.

3) Организација организације за оспособљавање:

- организациона структура (администрација - функције и руководство);
- руководеће и одговорно особље;
- одговорности и дужности руководећег особља и особља које учествује у обуци;
- услови које особље мора испуњавати;
- поступак у вези са суспендовањем ученика са обуке;
- дисциплина кандидата на обуци и дисциплинске мјере;
- начин и услови промјене организације за оспособљавања од стране кандидата на обуци;
- листа предавача и инструктора са основним подацима и функцијама;
- просторије и мјеста извођења обуке;
- средства и опрема за обуку;
- планови и распоред обуке;
- оперативна контрола и надзор;
- поступци и обавезе организатора и извођача обуке;
- документација и евиденција која се води и користи у процесу обуке (набројати и у прилогу приложити изглед истих);
- основни начини и методе праћења, провјеравања и оцјењивања;
- садржај досијеа кандидата на обуци (захтјев за пријем на обуку, рјешење о пријему, лекарско увјерење, осигурање, провјере ученика, итд - приложити изглед истих);
- садржај досијеа особља које учествује у процесу обуке (инструктори, предавачи и сл.);
- оптерећење ученика и инструктора за вријеме спровођења теоријске и практичне (летачке) обуке у току дана, мјесеца, године;
- периоди одмора (ученика и инструктора);

- безбједност (опште) - опрема, слушање радиовезе, опасности у летењу, удеси и несреће (укључујући извјештај);
- архивирање документације настале током спровођења обуке.

B. ИНСТРУКЦИЈЕ И ПРОЦЕДУРЕ ЗА УПРАВЉАЊЕ И/ИЛИ ОДРЖАВАЊЕ МЛВ

У дијелу инструкције и процедуре за управљање МЛВ који се користе у обуци, наводи се:

- опис МЛВ, системи, перформансе;
 - инструкције и процедуре за управљање МЛВ (ограничења, нормалне процедуре, укључујући чек листе);
 - поступци у ванредним ситуацијама.
- Могуће је позивање на приручник за експлоатацију одређеног МЛВ (AFM/РОН/).

Ц. РУТЕ И ЗОНЕ

- планирање летења,
- метео минимуми за инструктора и ученика,
- руте за обуку,
- зоне (области) летења.

D. ОБУКА ОСОБЉА КОЈЕ УЧЕСТВУЈЕ У ОБУЦИ

- особе које су надлежне за спровођење стандарда у обуци;
- услови за почетну обуку инструктора летења МЛВ, стажирање инструктора;
- обука обнове знања особља које спроводи обуку (инструктора, наставника итд.);
- провјера стручности.

E. ДОДАЦИ ПРИРУЧНИКУ

Документација

- Образац досијеа кандидата на обуци (пријава за обуку, рјешење о пријему на обуку, евиденција о положеним испитима, картон о школовању);
- Обрасци досијеа инструктора и наставника теоријске наставе,
- Образац регистра кандидата на обуци;
- Образац дневника теоријске наставе;
- Образац дневника практичне обуке;
- Образац дневних планова летења;
- Образац налога за летове изван зоне аеродрома и навигационих планова;
- Образац књиге евиденције и извјештај о удесима и несрећама;
- Образац књиге евиденције о издатим документима;
- Образац књигице припреме и анализе лета за ученике;
- Образац књигице летења (Pilot Logbook);
- Рјешење о регистрацији;
- Списак руководеће структуре;
- Списак наставника теоријске наставе по предметима;
- Списак инструктора практичне обуке;
- Списак МЛВ за обуку;
- Списак аеродрома/летишта;
- Списак и скице просторија;
- Списак опреме;
- Списак литературе.

Све спискове направити у форми потврде (заглавље, број потврде, датум, потпис и печат издаваоца потврде).

2. САДРЖАЈ ПРИРУЧНИКА ЗА ОБУКУ

Приручник за обуку, који користи организација за стручно оспособљавање пилота МЛВ, мора да садржи следеће:

А. ПЛАН ОБУКЕ

1) Вођење и контрола оперативног приручника:

- садржај приручника;
- листа важећих страница;
- листа измјена приручника;
- увод, намјена приручника;
- изјава да је урађен у складу са важећим прописима и условима за издавање одобрења и да се не може мијењати без одобрења;
- изјава да приручник садржи упутства којих се особље мора придржавати у обављању својих дужности.

2) Циљ спровођења обуке

- циљ спровођења обуке (шта очекује ученика као резултат обуке, ограничења у обуци, ниво стицања знања и способности на крају обуке);
- улазни захтјеви за почетак обуке (године старости, захтјеви у вези са стручном спремом, познавање језика, здравствени услови, посебни захтјеви ВНДСА);
- признавање претходног искуства приликом доласка на обуку.

3) Организација и програми обуке

- програми обука (теоријски и практични) по врстама обуке;
- временски распоред програма обуке по данима и недјељама за сваки програм;
- ограничења због лоших временских услова;
- ограничења програма у смислу максималног напрезања ученика по временуведеном на обуци (летачко, теоријско) - по дану, недјељи, мјесецу;
- максималан налет у току дана, максималан број летова у дану;
- периоди одмора;
- захтјеви прије првог самосталног лета по врстама обуке;
- начин спровођења провјера и испита по фазама обуке (ако је прикладно);
- извјештаји и листе провјера;
- поступак припреме испитног материјала, тип питања и оцјењивање, потребан стандард за полагање;
- поступак у случају да кандидат не положи, додатна обука итд;
- поступак за поновно полагање испита;
- поступак промјене инструктора у току обуке (на захтјев кандидата или због неког другог разлог), максималан број промјена инструктора по ученику.

Б. ТЕОРИЈСКА ОБУКА

- циљ и задатак теоријске обуке;
- преглед предмета теоријске обуке са бројем и дужином трајања наставних сати;
- изведбени план теоријске обуке по предметима и темама у оквиру предмета са укупним временом предавања (сати и дана), извођач, наставни облик и методе и наставна средства која се користе у обуци, мјесто извођења, наставна питања с

циљевима и задацима обуке, стандарди усвајања теме;

- праћење нивоа усвојености наставних тема;
- провјера знања и стандарди у оцјењивању.

Ц. ПРАКТИЧНА ОБУКА

- циљ и задатак практичне обуке;
- преглед вјежби на земљи и у ваздуху (са бројем летова и сатима),
- изведбени план практичне обуке по вјежбама (летови):
 - налет (дупло или самостално)
 - број летова
 - укупно вријеме трајања лета (вјежбе)
 - задатак вјежбе
 - елементи вјежбе
 - припрема лета
 - начин извршења вјежбе
 - стандард усвајања вјежбе
- праћење нивоа усвојености елемената практичне обуке;
- прекид летачке обуке;
- провјера знања, вјештине, контролни и испитни летови и стандарди у оцјењивању.

Д. ДОДАЦИ ПРИРУЧНИКУ

У овом дијелу наводе се обрасци докумената који се користе у процесу обуке кандидата за стицање дозволе или потврде о обучености пилота МЛВ или стицање одговарајућих овлашћења (извјештаји и листе провјера).

Прилог 2

САДРЖАЈ ДОЗВОЛЕ/ПОТВРДЕ ПИЛОТА МЛВ

- Димензија дозволе пилота МЛВ износи 150x105 mm и има четири стране.
- На првој страни налази се грб Босне и Херцеговине, а испод њега следећи текст:
Босна и Херцеговина, Министарство комуникација и транспорта, Дирекција за цивилно ваздухопловство, назив дозволе/потврде о обучености исписани великим словима.
Лијева маргина странице обиљежена је утиснутом скраћеницом ВНДСА и знаком ВНДСА.
- На другој страни налазе се општи подаци о носиоцу дозволе/потврде (број дозволе/потврде, презиме и име, датум рођења, мјесто рођења, држављанство, адреса и потпис) и подаци о издавању дозволе (организација издавања, датум првог издавања, датум издавања, важност, потпис и печат).
У средини странице налази се упозорење којим се обавезује носилац дозволе/потврде о обавези ношења документа са фотографијом ради утврђивања идентитета.
- Трећа страна се састоји од колона у којима се евидентирају подаци о стеченим овлашћењима и посебним овлашћењима:
 - прва колона: назив овлашћења, односно посебног овлашћења;
 - друга колона: датум стицања предметног овлашћења, и
 - трећа колона: потпис - печат лица које је унијело дате податке.
- Четврта страна се састоји од колона у којима се води евиденција о овлашћењима и посебним овлашћењима којима се продужава важност и њихов рок важења како слиједи:

- a. prva kolona: naziv ovlaštenja ili posebnog ovlaštenja koje se prodужava rok важности;
 - b. друга kolona: rok важња предметног овлашћења, и
 - c. трећа kolona: потпис - печат лица које је унијело дате податке.
- (6) Дозвола/Потврда о обучености пилота МЛВ се издаје на једном службеном језику у употреби у Босни и Херцеговини и енглеском језику.

USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE

180

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Vijeću od pet sudija, u predmetu broj **AP 3882/10**, rješavajući apelaciju **Petka Svjetlanovića**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 59. stav 2. alineja 2. i člana 61. st. 1. i 3. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 60/05, 64/08 i 51/09), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Miodrag Simović, potpredsjednik
Seada Palavrić, potpredsjednica
Mato Tadić, sudija
Zlatko M. Knežević, sudija

na sjednici održanoj 23. decembra 2013. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neosnovana apelacija **Petka Svjetlanovića**, podnesena protiv Presude Okružnog suda u Banjoj Luci broj 71 0 P 024087 10 Gž od 23. juna 2010. godine i Presude Osnovnog suda u Banjoj Luci broj 71 0 P 024 087 07 P od 22. januara 2010. godine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Petko Svjetlanović (u daljnjem tekstu: apelant) iz Kneževa kojeg zastupa Gordana Popović, advokatica iz Beograda, podnio je 7. septembra 2010. godine Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) apelaciju protiv Presude Okružnog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 71 0 P 024087 10 Gž od 23. juna 2010. godine i Presude Osnovnog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) broj 71 0 P 024087 07 P od 22. januara 2010. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 22. st. 1. i 2. Pravila Ustavnog suda, od Okružnog suda, Osnovnog suda i Republike Srpske-Vlade Republike Srpske (u daljnjem tekstu: tužena) koje zastupa Pravobranilaštvo Republike Srpske, sjedište zamjenika u Banjoj Luci, kao učesnika u postupku, zatraženo je 8. novembra 2012. godine da dostave odgovor na apelaciju. Od Osnovnog suda je 30. oktobra 2013. godine zatražen na uvid cio spis broj 71 0 P 024087 07 P.

3. Okružni sud je dostavio odgovor na apelaciju 19. novembra 2012. godine, Osnovni sud 30. novembra 2012. godine i Pravobranilaštvo Republike Srpske 29. novembra 2012. godine. Osnovni sud je cio spis broj 71 0 P 024087 07 P dostavio 6. novembra 2013. godine.

4. Na osnovu člana 26. stav 2. Pravila Ustavnog suda, odgovori na apelaciju su dostavljeni apelantovom punomoćniku 29. novembra 2013. godine.

III. Činjenično stanje

5. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

6. Apelant je 17. juna 1999. godine, zajedno s majkom Darinkom Svjetlanović i bratom Borislavom Svjetlanovićem (u daljnjem tekstu: tužitelji), tadašnjem Vojnom pravobranilaštvu RS podnio zahtjev za obeštećenje van spora zbog pogibije bliskog srodnika. U zahtjevu radi naknade nematerijalne štete (duševnih bolova) i materijalne štete (sahrane po mjesnim običajima) je predloženo da se ponuda za mirno rješenje spora dostavi na ruke punomoćnika apelanta i tužitelja.

7. Istovremeno je apelant, zajedno s tužiteljima, 17. juna 1999. godine Osnovnom sudu podnio tužbu protiv tužene, radi naknade imovinske i neimovinske štete pretrpljene poslije smrti brata i sina Miladina Svjetlanovića, koji je poginuo kao pripadnik Vojske Republike Srpske prilikom izvršenja borbenog zadatka. U tužbi je navedeno da je zahtjev za obeštećenje van spora podnesen i Vojnom pravobranilaštvu RS-a.

8. U odgovoru na tužbu od 24. oktobra 2001. godine tužena je navela da se ne može izjasniti u pogledu osnovanosti tužbenog zahtjeva, jer uz tužbu nisu dostavljeni dokumenti na okolnosti iz tužbe. Tužena je opreza radi osporila visinu tužbenog zahtjeva i istakla prigovor zastarjelosti potraživanja. Na prvom ročištu za glavnu raspravu od 1. novembra 2001. godine, apelantova punomoćnica je istakla da ima nezvanično saznanje da su tužitelji umrli i da će naknadno dostaviti dokumentaciju na okolnosti iz tužbe. Iz navedenih razloga je ročište odloženo na neodređeno vrijeme i apelantova punomoćnica je obavezana da sudu dostavi izvode iz MKU za tužitelje i originalne dokumente o pogibiji apelantovog bliskog srodnika (brata).

9. Zaključkom Pravobranilaštva Republike Srpske broj Un-511/06 od 18. decembra 2006. godine obustavljen je postupak vanskodskog poravnanja povodom zahtjeva za naknadu materijalne i nematerijalne štete. U obrazloženju je konstatirano da je podnositeljica zahtjeva (apelantova majka) umrla 5. septembra 1999. godine, da je apelant dostavio izvod iz MKU za majku i da je odredbom člana 42. Zakona o opštem upravnom postupku izričito propisano da će se postupak obustaviti ako u toku postupka stranka umre, što se u konkretnom slučaju i desilo. S tim u vezi, Pravobranilaštvo Republike Srpske je imalo u vidu odredbu člana 2. Zakona o ostvarivanju prava na naknadu materijalne i nematerijalne štete nastale u periodu ratnih dejstava od 20. maja 1992. do 19. juna 1996. godine (u daljnjem tekstu: Zakon o ostvarivanju materijalne i nematerijalne štete), kojom je regulisano da se pravo na naknadu ove štete nasljeđuje samo pod uslovom da je priznato pravosnažnom sudskom odlukom ili vanskodskim poravnanjem. Budući da je pred Osnovnim sudom u toku parnica radi naknade štete, a podnositeljica zahtjeva iz upravnog postupka je umrla, predmet je vraćen Osnovnom sudu 6. decembra 2007. godine, nakon čega je zakazana glavna rasprava. Tužena je u dopuni pismenog odgovora na tužbu istakla prigovor nedostatka aktivne legitimacije, budući da uz tužbu nije dostavljen dokaz o trajnoj zajednici života apelanta i poginulog brata za kojeg traži naknadu, osporena je visina tužbenog zahtjeva i istaknuto da nije u skladu sa Zakonom o ostvarivanju naknade materijalne i nematerijalne štete.

10. Ročište od 30. decembra 2008. godine je odgođeno na prijedlog apelantovog punomoćnika, jer pismeni podnesak od 29. decembra 2008. godine kojim je konačno opredijelila tužbeni zahtjev i dostavila dokaze na kojima zasniva činjenične navode iz tužbe nije bio uložen u sudski spis.

11. Na sljedećem ročištu za glavnu raspravu od 28. januara 2009. godine, apelantova punomoćnica je povukla